

بررسی تأثیر ساز و کارهای راهبری شرکتی بر تلاش حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

مسعود دهقانی^۱

تاریخ دریافت: ۹۶/۸/۸

محمد کسبانی^۲

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۰/۳۰

چکیده:

هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر برخی سازوکارهای راهبری شرکتی بر تلاش حسابرسی می‌باشد. برای دستیابی به این هدف نمونه‌ای متشکل از ۹۲ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ با استفاده از روش حذف سیستماتیک بررسی گردید. از بین مکانیزم‌های راهبری شرکتی، سهامداران عمده، مالکیت سهامداران نهادی، استقلال هیئت مدیره و مالکیت مدیریتی مورد استفاده قرار گرفت و برای اندازه‌گیری تلاش حسابرسی نیز از متغیرهای کیفیت حسابرسی، حق الزحمه حسابرسی، تخصص حسابرس در صنعت (درآمد فروش)، تخصص حسابرس در صنعت (ارزش دفتری دارایی)، تأخیر در گزارش حسابرسی بهره گرفته شد. فرضیه‌های پژوهش بر اساس تکنیک‌های آماری رگرسیون داده‌های تابلویی به روش پنل (اثرات ثابت و تصادفی) و حداقل مربعات تجمیع شده و رگرسیون لجستیک آزمون شدند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که از بین مکانیزم‌های راهبری شرکتی مالکیت مدیریتی، استقلال هیئت مدیره و سهامداران عمده بر تلاش حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری دارد و تأثیر مکانیزم‌های راهبری شرکتی بر تلاش حسابرسی تأیید می‌گردد.

واژه‌های کلیدی: مکانیزم‌های راهبری شرکتی، تلاش حسابرس، کیفیت حسابرسی، حق الزحمه حسابرسی، تخصص حسابرس در صنعت.

۱ - کارشناسی ارشد، گروه حسابداری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوی، ایران
 ۲ - عضو هیات علمی، گروه حسابداری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوی، ایران. نویسنده مسئول.
 پست الکترونیک: Dehghani_msoud@yahoo.com

۱- مقدمه

در سال‌های اخیر، در راستای حمایت از حقوق سرمایه‌گذاران، حاکمیت شرکتی^۳ توجه زیادی را به خود جلب نموده و به عنوان یکی از ساز و کارهای مهم برای اداره و کنترل شرکت‌ها در بازار سرمایه تبدیل شده است. در حال حاضر، بسیاری از کشورها حداقل الزامات حاکمیت شرکتی را دارند، اگرچه شاخص‌های حاکمیت شرکتی به طور اساسی بین کشورها متفاوت است. آن‌ها شرکت‌های پذیرفته شده در بورس را ملزم به رعایت الزامات مزبور می‌نمایند، هر چند شرکت‌های کوچک نیز به رعایت آن الزامات، تشویق می‌شوند. در مورد نظام حاکمیت شرکتی تعریفی که بر روی آن اجماع وجود داشته باشد، وجود ندارد، ولی هدف نهایی آن دستیابی به پاسخگویی، شفافیت، عدالت، انصاف و رعایت حقوق همه ذینفعان است. دستیابی به اهداف مذکور با ایجاد ساز و کارهای درون و برون سازمانی حاصل می‌شود (حساس یگانه، ۱۳۸۵). مکانیزم‌های راهبری شرکتی در جهت تشویق مدیران برای استفاده مؤثر از منابع شرکت و نیز پاسخگویی آن‌ها به سهامدارانی که منابع خود را در اختیار مدیران گذاشته‌اند، طراحی شده است. وجود سیستم راهبری شرکتی مناسب می‌تواند شرکت‌ها را در جلب اعتماد سرمایه‌گذاران و تشویق آن‌ها به سرمایه‌گذاری کمک کند. طبق پژوهش‌های تجربی انجام شده اجرای اصول صحیح این نظام در سطح شرکت باعث بهبود عملکرد مالی و افزایش ارزش شرکت می‌شود (غریب و همکاران^۴، ۲۰۱۴). در واقع، هدف نهایی نظام راهبری شرکت‌ها، نه تنها کاهش مشکل نمایندگی و همسو نمودن منافع کارگزار با منافع کارگزار، بلکه تأمین منافع تمام گروه‌های ذی نفع در شرکت‌ها و واحدهای تجاری است. بنابراین، به لحاظ نظری، انتظار می‌رود که ویژگی‌های یک نظام راهبری بر عملکرد مالی و اقتصادی شرکت‌ها تأثیرگذار باشد، زیرا راهبری اثربخش موجب می‌شود پیامدهای نامناسب ناشی از تضاد منافع بین مدیران و مالکان، نظیر سوء استفاده از قدرت، کاهش یابد. از مسائل مهمی که به دلیل رسوایی‌های گسترده مالی دهه‌های اخیر مورد توجه محققان قرار گرفته و به عنوان یکی از موضوعات مهم برای سرمایه‌گذاران مطرح شده موضوع راهبری شرکتی است که به بررسی لزوم نظارت بر مدیریت و تفکیک واحد اقتصادی از مالکیت آن و در نهایت حفظ حقوق سرمایه‌گذاران و ذی نفعان می‌پردازد. بررسی علل و شرایط ایجاد این رسوایی‌ها مشخص کرده است که در موارد فقدان نظارت بر مدیریت، حاکمیت ناقص سهامداران شرکت‌ها بر نحوه اداره امور و سپردن اختیارات نامحدود به مدیران اجرایی زمینه مساعدی را برای سوء استفاده آنان فراهم کرده است. جلوگیری از بروز چنین شرایطی مستلزم اعمال حاکمیت صحیح سهامداران از طریق نظارت دقیق بر مدیریت اجرایی و حسابرسی منظم شرکت‌هاست که در مجموع تحت عنوان فرآیند راهبری شرکتی شناخته می‌شود (امیرآزاد و همکاران، ۱۳۹۳).

3- Corporate Governance

4- Gharib et al

□ ۲- مبانی نظری پژوهش

تجدید در دهه‌های اخیر، راهبری شرکتی به یکی از جنبه‌های اساسی تجارت مبدل شده و توجه به آن، روز به روز در حال افزایش است. تعاریف موجود از راهبری شرکتی در طیفی گسترده قرار می‌گیرند. رویکردهای محدود که به رابطه بین شرکت و سهامداران محدود می‌شود، در یک سو و رویکردهای گسترده که به حقوق همه ذینفعان توجه جدی دارد، در سوی دیگر طیف قرار می‌گیرند. رویکردهای محدود در قالب تئوری نمایندگی و رویکردهای گسترده در قالب تئوری ذینفعان بیان می‌شود. بررسی تعاریف متعدد از راهبری شرکتی، نشان می‌دهد که مسئولیت پاسخگویی جوهره وجودی، راهبری شرکتی است و هدف نهایی آن، دستیابی به چهار ویژگی مسئولیت پاسخگویی، شفافیت، عدالت (انصاف) و رعایت حقوق ذینفعان است. درحقیقت، می‌توان گفت مسئولیت پاسخگویی، شاه بیت اهداف راهبری شرکتی است (دارابی و پیری، ۱۳۹۳). با جداشدن مالکیت و مدیریت در شرکت‌های سهامی، مدیران، به عنوان نماینده سهامداران، شرکت را اداره می‌کنند. با گذشت زمان، این رابطه نمایندگی، تضاد منافع بین مدیران و سهامداران به وجود می‌آورد که به آن مشکل نمایندگی اطلاق می‌شود. یعنی این امکان بالقوه به وجود می‌آید که مدیران تصمیماتی اتخاذ کنند که در راستای منافع خود و عکس منافع سهامداران باشد. یکی از عوامل شکل دهی مشکل نمایندگی بین مدیران و سهامداران، عدم شفافیت اطلاعاتی بین آن‌ها است و به همین دلیل، سهامداران نمی‌توانند اعمال و فعالیت‌های مدیران را به طور مستمر کنترل کنند. برای حصول اطمینان از ایفای مسئولیت افشا و شفافیت مناسب اطلاعات بنگاه‌های اقتصادی در مقابل عموم و افراد ذینفع، باید نظارت و مراقبت کافی به عمل آید. اعمال نظارت و مراقبت در این زمینه، مستلزم وجود سازوکارهای مناسب است؛ از جمله این سازوکارها، طراحی و اجرای مناسب «نظام راهبری شرکتی» در شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی است. نظام راهبری شرکتی، اجرای مجموعه مکانیزم‌های کنترل داخلی و خارجی شرکت است که تعیین می‌کند شرکت‌ها چگونه و از سوی چه کسانی اداره می‌شوند و روند مناسب پاسخگویی و انتشار مناسب اطلاعات شرکت به ذینفعان چگونه باید باشد. از این رو، نظام راهبری شرکتی فرایندی است که موجب می‌شود گزارشگری مالی شرکت که از سوی مدیران آن تهیه می‌شود، دارای کیفیت بالاتری باشد (شمسی نژاد، ۱۳۸۷). از این رو، انتظار بر این است میان سازوکارهای نظام راهبری شرکتی و تلاش حسابرس رابطه مثبت (مستقیم) برقرار باشد.

شواهد تجربی نشان می‌دهد که حاکمیت شرکتی ضعیف اغلب باعث پایین آمدن کیفیت گزارشگری مالی، دستکاری و بیش از حد نشان دادن سود و تقلب در صورت‌های مالی می‌شود (کارسلو و همکاران، ۲۰۰۰). کوهن و هانو حاکمیت شرکتی را به عنوان ابزاری که فعالیت‌های نظارت را به وسیله هیأت مدیره و کمیته حسابرسی به منظور اطمینان در درستی فرآیند گزارشگری مالی ایجاد می‌کند، تعریف کردند (کوهن و هانو، ۲۰۰۰). افزایش اهمیت حاکمیت شرکتی و کنترل داخلی در فرآیند گزارشگری مالی به طور معناداری ناشی از افزایش مسؤلیت مدیران در رسیدگی کردن به حاکمیت شرکتی در فرآیند حسابرسی است. حسابرسان انجام دهنده فعالیتهای حسابرسی هستند؛

به ویژه کمیته حسابرسی که دائماً با شیوه‌های پیچیده در حاکمیت شرکتی در تماس است. از این رو، به طور کلی، حسابسان باید با مدیران، هیأت مدیره و کمیته حسابرسی کار کنند تا سهامداران را نسبت به دریافت گزارشگری مالی با کیفیت بالا و حمایت از منافعشان مطمئن کنند (دسندر و همکاران، ۲۰۱۱). تحقیقات نشان دادند که ساختار حاکمیت شرکتی ضعیف با کیفیت گزارشگری مالی پایین و مشکل کنترل داخلی در ارتباط است. کیفیت محیط حاکمیت شرکتی روی ارزیابی میزان ریسک کنترل و ذاتی اثر می‌گذارد و به موجب آن روی ماهیت، زمان بندی و میزان آزمون‌های حسابرسی اثر گذار خواهد بود. یک نظارت قوی به طور بالقوه بودجه زمانی حسابرسی (برای مثال، به طور بالقوه اندازه نمونه را کم می‌کند) را کاهش می‌دهد و بی‌عیبی صورت‌های مالی را افزایش می‌دهد و در نتیجه، باعث افزایش کارایی و کارآمدی حسابرسی می‌شود. ریسک حسابرسی، به اثر متقابل ریسک ذاتی (ناشی از ویژگی‌های شرکت)، ریسک کنترل (به کیفیت کنترل داخلی مربوط است) و ریسک عدم کشف (به شکست روش‌های حسابرسی در کشف اشتباهات با اهمیت وابسته است) مربوط است. بنابراین، مطابق چارچوب ریسک حسابرسی، حاکمیت شرکتی ضعیف احتمالاً میزان ارزیابی ریسک ذاتی و ریسک کنترل را افزایش می‌دهد. افزایش این ریسک‌ها روی بودجه زمانی حسابرسی، که باعث افزایش حق الزحمه حسابرسی مستقل می‌شود، اثر می‌گذارد (دسندر و همکاران، ۲۰۱۱). از طرفی دیگر، حسابرسی فعالیت اقتصادی است که سود معقولی از آن انتظار می‌رود. این که چگونه و با چه مبلغی می‌توان یک کار حسابرسی را انجام داد تا هم اطمینان معقولی برای ذی‌نفعان حاصل شود و هم بازده لازم از آن کسب گردد، چالشی است که ذهن محققان زیادی را به خودش مشغول کرده است (نیکبخت و تنانی، ۱۳۸۹).

۲-۱- سهامداران نهادی

موضوع سهامداران نهادی، از دو نظر قابل طرح است: ۱. مفهوم نظارت کارآمد و ۲. مفهوم همگرایی منافع. این دو مفهوم در توجیه نتایج به دست آمده از تحقیقات زیادی است که در مورد سهامداران نهادی انجام شده است؛ به گونه‌ای که از منظر نظارت کارآمد، وجود سهامداران نهادی به استقرار نظام حاکمیت شرکتی منجر شده، و از هزینه نمایندگی می‌کاهد. در ضمن، کاهش نوسان پذیری بازده سهام و فرض وجود رابطه معکوس بین سهامداران نهادی و نوسان پذیری قابل درک است (فخاری و طاهری، ۱۳۸۹).

کرنن و همکاران (۲۰۰۷) مالکیت بیشتر سهام را یکی از عوامل نظارت مؤثرتر سرمایه‌گذاران نهادی بر شرکت‌ها دانستند. سرمایه‌گذاران نهادی با مالکیت سهام بیشتر، از انگیزه، منابع، فرصت و توانایی الزم برای نظارت بر مدیران برخوردار می‌شوند. زیرا آنان هم می‌توانند بر مدیریت شرکت نفوذی چشمگیر داشته باشند و هم می‌توانند منافع گروه سهامداران را همسو کنند که این امر، از فعالیت‌های نظارتی که سرمایه‌گذاران انجام می‌دهند، نشئت می‌گیرد (گل‌ارضی و زنگوری، ۱۳۹۲). این تفکر و نگاه سنتی که توزیع مالکیت سهام شرکت اثری بر ارزش شرکت ندارد، توسط مطالعات جنس و مکلینگ به چالش کشیده شد. این مطالعات پیش‌بینی کردند که ارزش شرکت تابعی از

چگونگی تخصیص سهام بین افراد درونی (نظیر مدیران) و بیرونی (نظیر سهامداران نهادی) شرکت است. ساختار مالکیت که روزگاری برل و مینز (۱۹۳۲) به خاطر "پراکندگی مالکیت" به آن انتقاد کردند، اخیراً متمرکز شده است (باقرآبادی و دادبه، ۱۳۹۳). در ادبیات راهبری شرکتی، دو نگرش در مورد سرمایه گذاران نهادی وجود دارد. فرضیه نظارت کارآمد بیان می‌کند که با سرمایه گذاری بیشتر سهامداران نهادی، نظارت کارآتری توسط آن‌ها اعمال می‌شود و فرضیه همگرایی منافع، اختلافات عقیده و مشاجرات نمایندگی به احتمال قوی برطرف می‌گردد. در مقابل بیان می‌دارد که سهامداران نهادی بزرگ، اتحاد و پیوستگی استراتژیکی با مدیریت دارند چنانکه و همکاران (۲۰۰۲).

۲-۲- کیفیت حسابرسی

در تحقیقات گذشته، تعاریف مختلفی در مورد کیفیت حسابرسی بیان شده است که به برخی از مهم‌ترین این تعاریف در ادامه اشاره می‌شود: دی آنجلو، (۱۹۸۱) کیفیت حسابرسی را شامل دو احتمال تعریف می‌کند: اول اینکه حسابرس، ایرادهای سامانه حسابداری را کشف و در گام دوم آن‌ها را گزارش نماید. کشف ایراد، کیفیت حسابرسی را در قالب دانش و توانایی حسابرس اندازه گیری می‌کند در حالی که گزارش آن به انگیزه‌های حسابرس برای افشاگری بستگی دارد (نقل از عرب صالحی و همکاران، ۱۳۹۰) پالمروز (۱۹۸۸) کیفیت حسابرسی را در قالب میزان اعتبار بخشی تعریف می‌نماید زیرا هدف از حسابرسی، اعتباربخشی صورت‌های مالی است. از این رو کیفیت حسابرسی، احتمال نبود اظهارات نادرست با اهمیت در صورت‌های مالی می‌باشد. تیتمن و ترومن (۱۹۸۶) ۶ کیفیت حسابرسی را در قالب صحت اطلاعات ارائه شده توسط حسابرس برای سرمایه گذاران قلمداد می‌کنند (دانگ، ۲۰۰۴، ۷).

در تحقیقات مختلف تا به حال از معیارهای از مختلفی (اندازه موسسه حسابرسی، حسن شهرت حسابرس، دوره تصدی حسابرس، تخصص حسابرس در صنعت و...) برای اندازه گیری کیفیت حسابرسی بهره گرفته‌اند که در ادامه همراه با نتایج تحقیق‌های یاد شده بیان می‌شود. با توجه به این که تا به حال در ایران برای بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر مدیریت سود از تخصص حسابرس در صنعت استفاده نشده است، در این پژوهش از این معیار استفاده می‌شود.

۲-۳- تخصص حسابرس در صنعت

پیشرفت روز افزون فناوری و رخنه آن در واحدهای تجاری نیاز به رسیدگی چنین شرکت‌هایی را توسط حسابرسی متخصص، به امری ضروری بدل ساخته است. از سوی دیگر مؤسسات حسابرسی به خوبی دریافته‌اند برای این که سهم بازار خود را از دست ندهند باید مؤسسات و کارکنان خود را مطابق با الزامات فناوری‌های روز در صنایعی خاص آموزش دهند. تحقیقات گذشته نشان می‌دهد حسابرسان متخصص صنعت، خدمات حسابرسی با کیفیت بالاتر ارائه می‌دهند برای مثال، کریشنان. (۲۰۰۳، کند، ۲۰۰۸) تخصص حسابرس در صنعت را به صورت زیر تعریف می‌نماید:

"تخصص حسابرس در صنعت شامل خلق ایده‌های سازنده جهت کمک (خلق ارزش افزوده)

به صاحبکاران، همچنین فراهم نمودن دیدگاه‌ها و یا راه کارهای تازه برای برخی از موضوعاتی که صاحبکاران در صنایع مربوط به خود با آن مواجه‌اند، می‌شود." از آنجایی که حالات مختلف تخصص حسابرس در صنعت به طور مستقیم قابل مشاهده نیست، تحقیقات گذشته شاخص‌های مختلفی را برای اندازه‌گیری تخصص حسابرس در صنعت بکار گرفته‌اند. رویکردهای سهم بازار و سهم پرتفوی غالباً به عنوان شاخص‌هایی برای تخصص حسابرس در صنعت به کار گرفته می‌شوند.

۲-۴- رویکرد سهم بازار

رویکرد سهم بازار، یک متخصص صنعت را به عنوان یک مؤسسه حسابرسی که خودش را از سایر رقبای خود از نظر سهم بازار در یک صنعت خاص متمایز کرده است، تعریف می‌نماید. این رویکرد فرض می‌کند که با مشاهده سهم نسبی بازار مؤسسات حسابرسی که به یک صنعت خاص ارائه خدمت می‌کنند، می‌توان به میزان دانش تخصص صنعت مؤسسه حسابرسی پی برد. مؤسسه‌ای که سهم بزرگ‌تری از بازار را در اختیار دارد، از دانش تخصصی بالاتری در آن صنعت خاص برخوردار می‌باشد. به علاوه، سهم معنادار بازار در یک صنعت نشان دهنده سرمایه‌گذاری معناداری است که در مؤسسات حسابرسی در توسعه فناوری‌های حسابرسی خاص صنعت صورت گرفته است به طوری که انتظار می‌رود مزایای ناشی از بهبود کیفیت حسابرسی و صرفه اقتصادی (صرفه جوئی‌های ناشی از مقیاس تولید انبوه)، افزایش یابد (اعتمادی و همکاری)، (۱۳۸۹)

۲-۵- رویکرد سهم پرتفوی

رویکرد سهم پرتفوی، توزیع نسبی خدمات حسابرسی را در صنایع مختلف برای هر مؤسسه حسابرسی مورد لحاظ قرار می‌دهد. این رویکرد بیشتر به راهبردهای مؤسسه حسابرسی مربوط است. صنایع صاحبکار مؤسسه حسابرسی با بیشترین سهم پرتفوی، نشان‌دهنده صنایعی هستند که دانش پایه‌ای معناداری را در ارتباط با آن صنایع ایجاد کرده‌اند و سهم بزرگ پرتفوی نشان دهنده این است که سرمایه‌گذاری معناداری توسط مؤسسات حسابرسی در توسعه فناوری‌های حسابرسی مربوط به آن صنعت صورت گرفته است (همان منبع).

با توجه به مطالب مطرح شده در این تحقیق برای اندازه‌گیری تخصص حسابرس در صنعت از دو معیار رویکرد سهم بازار (تخصص حسابرس در صنعت "درآمد فروش" و تخصص حسابرس در صنعت "ارزش دفتری دارایی" استفاده می‌شود.

لذا با توجه به مطالب بیان شده پژوهش حاضر در پی یافتن این پرسش است که ساز و کارهای های راهبردی شرکتی چه تأثیری بر تلاش حسابرسی دارند؟

□ ۳- مروری بر پیشینه پژوهش

ایمران و فرمان (۲۰۱۶) به بررسی رابطه بین حاکمیت شرکتی و ساختار مالکیت بر ساختار

سرمایه پرداختند. نتایج این بررسی نشان داد اندازه هیئت مدیره، دوگانگی مدیر عامل، ساختار پاداش و بازده دارائی‌ها بر نسبت بدهی به حقوق صاحبان سهام، تأثیر منفی دارند، اما تعداد حضور هیئت مدیره در جلسات، مالکیت مدیریتی و اندازه شرکت بر اهرم مالی اثر مثبتی می‌گذارد.

مصطفی و عبدالسلام (۲۰۱۲) اثربخشی شیوه‌های حاکمیت شرکتی بر کیفیت حسابرسی را بررسی کردند. نتایج بیان کننده این بود که استقلال هیئت مدیره و دوگانگی مدیرعامل و کمیته حسابرسی با کیفیت حسابرس (حسابرسان بزرگ)، ارتباط مثبت و معناداری دارند؛ اما بین سرمایه گذاران نهادی و مالکیت مدیران با کیفیت حسابرسی، رابطه معناداری مشاهده نشد.

غریب و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی به بررسی تأثیر مکانیزم های راهبری شرکتی بر روی واکنش سرمایه گذاران پرداختند. معیار اندازه گیری واکنش سرمایه گذاران بازده سهام داران می‌باشد. از بین مکانیزم های موجود راهبری شرکتی نیز مالکیت سهامداران نهادی، تمرکز مالکیت، ساختار مالکیت و استقلال هیات مدیره مورد بررسی قرار گرفتند. قلمرو مکانی تحقیق شامل شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و قلمرو زمانی از ابتدای سال ۱۳۸۵ لغایت ۱۳۹۲ می‌باشد که در مجموع با توجه به محدودیت‌های اعمال شده، ۱۷۶ شرکت به عنوان نمونه انتخاب گردید. نتایج نشان داد که هیچ کدام از مکانیزم های راهبری شرکتی مورد مطالعه در این پژوهش (مالکیت سهامداران نهادی، تمرکز مالکیت، ساختار مالکیت و استقلال هیات مدیره) تأثیری بر روی واکنش سرمایه گذاران ندارند.

یافته‌های پژوهش کمپل و همکاران، (۲۰۰۹) حاکی از آن است که تغییرات در دارایی‌های سهام نهادی به صورت متوالی و مثبتی با بازده سهام آینده همبسته است. دسائی و ده‌رامپال (۲۰۰۹) نشان دادند که میانگین تأثیر اجتناب مالیاتی بر ارزش شرکت معنادار نیست. اما در شرکت‌هایی که دارای مکانیزم راهبری شرکتی قوی هستند، تأثیر اجتناب مالیاتی بر ارزش شرکت معنادار و مثبت می‌باشد. دیرنگ و همکاران (۲۰۱۰)، نشان دادند که ائتلاف مقطعی قابل ملاحظه ای در اجتناب از پرداخت مالیات توسط شرکت‌ها وجود دارد و تقریباً ۲۵ درصد شرکت‌ها توانایی این را دارند که نرخ مؤثر مالیاتی نقدی را زیر ۲۰ درصد نگه دارند.

سرمایه گذاران نهادی نه تنها سرمایه گذارانی حرفه ای هستند که اطلاعات حسابداری را می‌فهمند و از آن استفاده می‌کنند، بلکه به همان میزان بر این اطلاعات نظارت دارند بوش (۱۹۹۸) بیان می‌کند که سرمایه گذاران نهادی از طریق جمع آوری اطلاعات و قیمت گذاری تصمیمات مدیریت، به طور ضمنی و از طریق اداره نحوه عمل شرکت، به طور صریح بر شرکت نظارت می‌کنند. مطابق با این موضوع، گیلان و استارکس (۱۹۹۸) فعال بودن یک سهامدار را در گروه چند عامل مانند مذاکره مستقیم با مدیریت و همچنان شرکت در جلسات تعیین اهداف شرکت می‌دانند. در صورتی که سطح مالکیت نهادی به اندازه کافی بالا باشد، فعالیت‌های (نظارت‌های) مالکان نهادی مانع از ارائه گزارش‌های مالی بی اساس مدیران خواهد شد.

برادران حسن زاده و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی تأثیر برخی سازوکارهای راهبری شرکتی بر محتوای گزارش حسابرسان پرداختند. دوره زمانی پژوهش سال‌های ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۱

در نظر گرفته شده است و جامعه تعدیل شده آن را ۸۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران شکل می‌دهد. نتایج پژوهش نشان داد، احتمال دریافت گزارش مقبول در شرکت‌های با درصد مالکان نهادی زیاد و حسابرس بزرگ‌تر، بیشتر است. همچنین با تفکیک وظایف مدیرعامل از رئیس هیئت‌مدیره، احتمال دریافت گزارش مقبول کاهش می‌یابد. مالکان نهادی و مرجع حسابرسی نیز موجب کاهش تعداد بندهای قبل از بند اظهارنظر شده است. علاوه بر این، یافته‌ها نشان می‌دهد تفکیک وظایف مدیرعامل از رئیس هیئت‌مدیره و مرجع حسابرسی نیز، تعداد بندهای بعد از بند اظهارنظر را کاهش می‌دهد. از سوی دیگر، مالکان نهادی و مرجع حسابرسی تعداد بندهای عدم توافق را کاهش داده و استقلال هیئت‌مدیره نیز به افزایش تعداد بندهای عدم توافق منجر شده است. عزیزاله کر و منصور گرکز (۱۳۹۴) در پژوهشی به بررسی ارتباط بین قابلیت مقایسه حسابداری با تلاش حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. بدین منظور نمونه ای متشکل از ۱۱۴ شرکت از داده‌های بورس اوراق بهادار تهران در فاصله زمانی سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱ به عنوان نمونه آماری پژوهش انتخاب شد و فرضیه‌های پژوهش با استفاده از مدل‌های رگرسیون چند متغیره مورد آزمون قرار گرفت. در این پژوهش، برای اندازه‌گیری قابلیت مقایسه حسابداری و پیامدهای تلاش حسابرس از مدل هونگبوزانگ و همکاران ۲۰۱۲ استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان داد که بین قابلیت مقایسه حسابداری با به موقع بودن گزارش حسابرسی، کیفیت حسابرسی، حق الزحمه حسابرسی و تداوم فعالیت حسابرسی رابطه مثبتی وجود دارد. با در نظر گرفتن مبانی نظری، پژوهش‌های گذشته و نتایج آن‌ها فرضیه‌های پژوهش بدی شرح تدوین می‌شود:

۴- فرضیات پژوهش

فرضیه اصلی. مکانیزم‌های راهبردی شرکتی بر روی تلاش حسابرسی تأثیر دارد.
برای مکانیزم‌های راهبردی شرکتی از ۴ مؤلفه، سهامداران عمده، مالکیت سهامداران نهادی، استقلال هیئت‌مدیره و مالکیت مدیریتی استفاده می‌کنیم.
برای محاسبه تلاش حسابرسی از چهار متغیر کیفیت حسابرسی، حق الزحمه حسابرسی، تخصص حسابرس در صنعت و تأخیر در گزارش حسابرسی استفاده می‌کنیم.

۵- روش شناسی پژوهش

این پژوهش به لحاظ هدف از نوع کاربردی و به لحاظ روش از نوع توصیفی همبستگی است. جامعه آماری شامل کلیه شرکت‌های فعال در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد و نمونه آماری شامل شرکت‌هایی است که مجموعه شرایط زیر را داشته باشد:

۱. شرکت‌هایی که قبل از سال ۱۳۸۸ در بورس اوراق بهادار پذیرفته شده و تا پایان سال ۱۳۹۵ نیز در لیست بورس باشند.
۲. شرکت‌هایی سرمایه‌گذاری، بیمه، بانک‌ها و واسطه‌گری‌های مالی و مؤسسات تأمین مالی

نباشند، زیرا الگوی اقلام تعهدی و جریان‌های نقدی آن‌ها متفاوت از سایر شرکت‌ها است.
۳. شرکت‌هایی که سال مالی آن‌ها منتهی به پایان اسفند ماه (برای داشتن قابلیت مقایسه بیشتر) باشد.

۴. شرکت‌هایی که در طی دوره مورد بررسی (۱۳۸۸-۱۳۹۵) تغییر سال مالی نداشته باشند.

۵. شرکت‌هایی که داده‌های آن‌ها برای انجام این پژوهش مورد نیاز است، در دسترس باشد.
با در نظر گرفتن شرایط فوق، تعداد نمونه این پژوهش با استفاده از روش حذف سیستماتیک، برای دوره مورد بررسی (۱۳۸۸-۱۳۹۵) ۹۲ شرکت و تعداد مشاهدات نهایی ۷۳۶ سال / شرکت می‌باشد.

□ ۶- متغیرهای تحقیق، تعاریف عملیاتی و روش محاسبه متغیرها:

۶-۱- متغیر وابسته

متغیر وابسته این پژوهش تلاش حسابرسی (AUDIT EFFORT) می‌باشد.

۶-۱-۱- کیفیت حسابرسی (AUDQ)

یکی از متداول‌ترین معیارهای اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی اندازه موسسه حسابرسی است. در یکی از مشهورترین پژوهش‌هایی که در این زمینه صورت گرفته است، دی آنجلو (۱۹۸۱) به این نتیجه رسید که میان کیفیت حسابرسی و اندازه موسسه حسابرسی رابطه مثبت وجود دارد. در ایران، سازمان حسابرسی به عنوان یک موسسه حسابرسی دولتی به ارائه خدمات حرفه‌ای حسابرسی می‌پردازد و به نسبت سایر مؤسسات حسابرسی، از حجم صاحبکاران بالاتری برخوردار است. به علاوه به واسطه ساختار دولتی و انتخاب قهری، این سازمان در پذیرش کار و تعیین حق الزحمه خدمات حرفه‌ای از حاشیه امنیتی برخوردار است که توانسته در عرصه رقابت با سایر مؤسسات غیر دولتی جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص دهد. بنابراین انتظار می‌رود این سازمان، همانند چهار موسسه بزرگ حسابرسی دنیا که در بسیاری از تحقیقات به عنوان مؤسسات ارائه دهنده خدمات باکیفیت تر تلقی می‌شوند، خدمات باکیفیت تری ارائه دهند. در این پژوهش، سازمان حسابرسی به عنوان مؤسسه بزرگ و دارای اعتبار و شهرت بالا (درجه ۱) و در مقابل سایر مؤسسات حسابرسی (مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی) که اندازه آن‌ها نسبت به سازمان حسابرسی کوچک‌تر است، به عنوان مؤسسات دارای اعتبار و شهرت پایین (درجه ۲) در نظر گرفته شده است. در صورتی که حسابرس شرکت صاحبکار در طی دوره پژوهش، سازمان حسابرسی بوده است، مقدار متغیر مجازی اندازه حسابرسی برابر با یک و در غیر اینصورت مقدار آن برابر با صفر در نظر گرفته شد (پزشکیان و حسینی، ۱۳۹۶).

۶-۱-۲- حق الزحمه حسابرسی (AUDIT FEES)

داده‌های مربوط به حق الزحمه الزحمه حسابرس از یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی

شرکت‌های مورد آزمون استخراج می‌شود و مطابق با پژوهش‌های گذشته (مشایخی و همکاران، ۱۳۹۵؛ خدادادی و همکاران، ۱۳۹۵؛ درخشی و همکاران، ۱۳۹۵؛ دیانتی و بیاتی، ۱۳۹۴؛ میترا و همکاران، ۲۰۰۷؛ گریفن و همکاران، ۲۰۰۹) از لگاریتم طبیعی هزینه حسابرسی استفاده می‌شود. دلیل استفاده از لگاریتم این است که لگاریتم موجب یکنواختی و همسانی می‌شود.

۱-۳-۶- تخصیص حسابرسی در صنعت (SPE_AUD)

در این پژوهش سهم بازار شاخصی است که برای اندازه‌گیری تخصیص حسابرسی در صنعت استفاده می‌شود زیرا اولویت صنعت را نسبت به سایر حسابرسان نشان می‌دهد. هر چه سهم بازار حسابرسی بیشتر باشد، تخصیص صنعت و تجربه حسابرسی نسبت به سایر رقبا بالاتر است. هم‌چنین داشتن سهم بالای بازار به این نکته اشاره دارد که حسابرسی به طور موفقیت آمیزی خودش را از سایر رقبا از لحاظ کیفیت حسابرسی متمایز می‌کند. هم‌چنین تخصیص حسابرسی در صنعت طبق پژوهش‌های سان و لئو^۷ (۲۰۱۳) از تقسیم مجموع دارایی‌های تمام کارفرمایان یک مؤسسه حسابرسی در یک صنعت خاص بر مجموع دارایی‌های کارفرمایان آن صنعت به دست می‌آید. این متغیر فقط برای اندازه‌گیری تخصیص حسابرسی در یک صنعت مشخص به کار می‌رود و مستقل از ویژگی اندازه شرکت مورد حسابرسی است (دارابی و همکاران، ۱۳۹۵).

در این تحقیق، از سهم بازار به عنوان شاخصی برای اندازه‌گیری تخصیص حسابرسی در صنعت بهره گرفته می‌شود، زیرا اولویت صنعت را نسبت به سایر حسابرسان نشان می‌دهد. هر چه سهم بازار حسابرسی بیشتر باشد، تخصیص صنعت و تجربه حسابرسی نسبت به سایر رقبا بالاتر است. داشتن سهم بالای بازار (سهم غالب بازار) به این نکته اشاره دارد که حسابرسی به طور موفقیت آمیزی خودش را از سایر رقبا از لحاظ کیفیت حسابرسی متمایز می‌کند. سهم بازار حسابرسان نیز بصورت زیر محاسبه می‌شود:

مجموع دارایی‌های تمام صاحبکاران یک مؤسسه حسابرسی خاص در یک صنعت خاص بر مجموع دارایی‌های صاحبکاران در این صنعت و با پیروی از پالم رز (۱۹۸۶)، مؤسساتی در این تحقیق به عنوان متخصص صنعت در نظر گرفته می‌شوند که سهم بازارشان (یعنی معادله فوق) بیش از $1/2 \times$ (شرکت‌های موجود در یک صنعت) / ۱ باشد. در این تحقیق یک معیار دوبرخی و یک معیار مستمر از تخصیص حسابرسی در صنعت، بکار گرفته می‌شود.

۱-۴-۶- تأخیر در گزارش حسابرسی (ART)

یکی از معهود متغیرهای سستانده قابل مشاهده حسابرسی است که برای افراد بیرون از سازمان امکان ارزیابی کارایی حسابرسی را فراهم می‌کند، زیرا در ارتباط با به موقع بودن اطلاعات حسابرسی

5- Mitra, Hossain & Deis

6- Griffin and Lont & Yuan

7- Sun, Liu

می‌باشد همانند سایر تحقیقات انجام شده (جاگی و تسوی^۸، ۱۹۹۹؛ ایمره و الی جا،^۹ ۲۰۱۵؛ فام^{۱۰} و همکاران، ۲۰۱۴؛ حاجی‌ها و قادری، ۱۳۹۵؛ صالحی و همکاران، ۱۳۹۵) در این زمینه از لگاریتم فاصله بین تاریخ ترازنامه و تاریخ گزارش حسابرسی به عنوان شاخص برای اندازه گیری تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی استفاده می‌شود.

۶-۲- متغیرهای مستقل

متغیر مستقل این پژوهش مکانیزم های راهبری شرکتی می‌باشد.

۶-۲-۱- سهامداران عمده (CONC)

هر شخص حقیقی یا حقوقی که بیش از ۵ درصد سهام شرکت را در اختیار داشته باشند جزء سهامداران عمده محسوب می‌شوند. آپادور و نور^{۱۱} (۲۰۱۳) و مونا و انیس^{۱۲} (۲۰۱۳) برای محاسبه سهامداران عمده از این روش در پژوهش خود استفاده کرده‌اند.

۶-۲-۲- مالکیت مدیریتی (OWNSTR)

در این تحقیق، مطابق با پژوهش امیرآزاد و همکاران (۱۳۹۳) مجموع درصد سهام در مالکیت مدیریت (هیئت مدیره) برای اندازه گیری درصد مالکیت مدیریت استفاده می‌شود.

۶-۲-۳- مالکیت سهامداران نهادی (INSOWN)

برابر است با مجموع درصد مالکیت سرمایه گذاران نهادی که برای آن نماد INSOWN در نظر گرفته‌ایم. طبق موضوع بند ۲۱ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار ایران سرمایه گذاران نهادی عبارت‌اند از: بانک‌ها و بیمه‌ها، هلدینگ‌ها، شرکت‌های سرمایه‌گذاری، صندوق بازنشستگی، شرکت تامین سرمایه و صندوق‌های سرمایه‌گذاری (غریب و همکاران، ۱۳۹۶). مطابق با تعریف بوش، سرمایه گذاران نهادی، سرمایه گذاران بزرگ نظیر بانک‌ها، شرکت‌های بیمه، شرکت‌های سرمایه‌گذاری و... هستند که حجم بزرگی از عملیات آن‌ها به معامله سهامشان بر می‌گردد. علاوه بر این، مطابق با تعریف بند ۲۷ ماده ۱ قانون اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران، از سرمایه گذاران نهادی، هر شخص حقیقی یا حقوقی که بیش از ۵ درصد و یا بیش از ۵ میلیارد ریال از ارزش اسمی اوراق بهادار در دست انتشار را خریداری کند، نیز جزو این گروه از سرمایه گذاران محسوب می‌شوند (فخاری و طاهری، ۱۳۸۹: ۱۶۵).

۶-۲-۴- استقلال هیات مدیره^{۱۳} (BIRDIN)

نشان دهنده نسبت اعضای غیرموظف هیات مدیره به کل اعضای هیات مدیره می‌باشد. مدیر غیرموظف؛ عضو پاره وقت هیات مدیره است که فاقد مسئولیت اجرایی در شرکت می‌باشد طبق

- 8- Jaggi & Tsui
- 9- Ayemere & Elijah
- 10- Pham
- 11- Apadore & Noor
- 12- Mouna & Anis
- 13- The independence of the board

دیدگاه تئوری نمایندگی، مدیران غیرموظف وظیفه نظارت بر سایر اعضای هیات مدیره را بر عهده دارند و حقوق آنان بر اساس ساعات حضور آن‌ها در جلسات پرداخت خواهد شد (بنجامین و اهیکیو، ۲۰۰۹)

نحوه محاسبه، تقسیم تعداد اعضای غیر موظف هیات مدیره به تعداد کل اعضای هیات مدیره می‌باشد. (قالیباف اصل، رضایی، ۱۳۸۶).

۳-۶- متغیرهای کنترلی

در یک پژوهش، پژوهش گر نمی‌تواند تأثیر تمام متغیرها را بر یکدیگر مطالعه کند لذا باید برخی متغیرها را کنترل کرده و آن‌ها را خنثی نماید.

۳-۶-۱- اندازه شرکت (SIZE)

اندازه شرکت معرف حجم و گستردگی فعالیت شرکت است. در این تحقیق، به منظور برآورد اندازه شرکت از لگاریتم طبیعی کل دارایی‌ها در پایان سال مالی شرکت استفاده می‌شود.

۳-۶-۲- نوع اظهارنظر حسابرسی (OPIN)

بیانگر نوع اظهارنظر حسابرسی است؛ یک متغیر موهومی است بدین صورت که اگر اظهارنظر حسابرسی مقبول باشد عدد یک و در غیر این صورت صفر کدگذاری می‌شود.

۳-۶-۳- بازده دارایی‌ها (ROA)

از تقسیم سود خالص به مجموع دارایی‌ها به دست می‌آید.

۳-۶-۴- نسبت ارزش بازار حقوق صاحبان سهام به ارزش دفتری (MTB)

از نسبت ارزش بازار حقوق صاحبان سهام شرکت به ارزش دفتری آن در پایان سال محاسبه می‌شود.

در این پژوهش سعی شده است تا از طریق مدل رگرسیونی زیر برای پیدا کردن رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته موجود در مدل به آزمون فرضیه‌ها پرداخته شود. ش مدل (۱):

AUDIT EFFORT_{it}

$$= \alpha_0 + \beta_1 INSOWN_{it} + \beta_2 CONC_{it} + \beta_3 OWNSTR_{it} + \beta_4 BIRDIN_{it} + \beta_5 SIZE_{it} + \beta_6 MTB_{it} + \beta_7 OPIN_{it} + \beta_8 ROA_{it}$$

۷- یافته‌های پژوهش

۷-۱- آزمون‌های ریشه واحد در داده‌های تابلویی

برای تعیین پایایی متغیرهای مدل از آزمون‌های ریشه واحد در داده‌های تابلویی استفاده شد. پایایی متغیرها به معنی ثابت بودن میانگین و واریانس متغیرها در طول زمان و کوواریانس متغیرها

بین سال‌های مختلف است. آزمونهای مختلفی نظیر آزمون شین و برادران، فیلیپس _ پرون، هاردی، آزمون دیکی فولر، دیکی فولر افزوده شده و روش همبسته نگار جهت شناسایی پایایی متغیرهای مورد بررسی، وجود دارد که در این پژوهش از آزمون دیکی فولر استفاده شد. نتایج آزمون انجام شده در ارتباط با پایایی متغیرهای تحقیق در جدول (۱) ارائه شده است.

جدول ۱: خلاصه نتایج آزمون ریشه واحد_آزمون دیکی فولر

نتیجه	سطح معناداری	آماره آزمون	علامت اختصاری	متغیر
پایا	۰/۰۰	-۲۴/۹۵	AUDSPCIAL-S	تخصص حسابرس - درآمد
پایا	۰/۰۰	-۲۵/۴	AUDSPCIAL-A	تخصص حسابرس - دارایی‌ها
پایا	۰/۰۰	-۷/۹۷	AUDQ	کیفیت موسسه حسابرسی
پایا	۰/۰۰	-۵/۳۹	AUDIT FEES	لگاریتم حق الزحمه حسابرسی
پایا	۰/۰۰	-۱۵/۸۷	LOG_ART	تأخیر در گزارش حسابرسی
پایا	۰/۰۰	-۹/۹۴	INSOWN	سهامداران نهادی
پایا	۰/۰۰	-۷/۳۱	OWNSTR	مالکیت مدیریتی
پایا	۰/۰۰	-۲۱/۸۲	BIRDIN	استقلال هیات مدیره
پایا	۰/۰۰	-۱۵/۷۹	CONC	سهامداران عمده
پایا	۰/۰۰	-۱۰/۷۷	SIZE	اندازه شرکت
پایا	۰/۰۰	-۱۵/۷۸	MTB	فرصت رشد
پایا	۰/۰۰	-۶/۵۳	OPIN	اظهار نظر حسابرس
پایا	۰/۰۰	-۱۷/۰۵	ROA	بازده دارایی‌ها

با توجه به نتایج بدست آمده فوق متغیرهای مورد استفاده در این تحقیق پایا از درجه صفر هستند و می‌توان بدون ترس از رگرسیون کاذب، تخمین‌ها انجام داد.

۲-۷-آمار توصیفی

جدول (۲) آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش را در طی دوره مورد بررسی نشان می‌دهد. کل مشاهدات برابر با ۷۲۰ سال/شرکت می‌باشد. معیارهای مرکزی و انحراف معیار، کمترین و بیشترین به عنوان معیارهای پراکندگی محاسبه و ارائه شده است. با توجه به نزدیکی میانگین و میانه در بیشتر متغیرها؛ می‌توان بیان کرد که متغیرهای تحقیق از توزیع مناسبی برخوردار هستند. تحلیل فراوانی متغیرهای اسمی پژوهش (کیفیت حسابرسی و اظهار نظر حسابرس) نیز در جدول (۳) ارائه شده است.

جدول ۲: نتایج تجزیه و تحلیل توصیفی داده‌های کمی پژوهش

متغیر	علامت اختصاری	مشاهدات	میانگین	میان	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
حق الزحمه حسابرسی	AUDIT FEES	۷۳۶	۱۶۱۶	۵۴۸	۱۶۱۶	۱۸	۱۴۸۳۷
تأخیر در گزارش حسابرسی	LOG_ART	۷۳۶	۱/۸۴	۱/۸۶	۰/۱۷	۱/۱۴	۲/۲۶
سهامداران نهادی	INSOWN	۷۳۶	۰/۵۵	۰/۶۶	۰/۳۳	۰/۰۰	۱/۰۰
مالکیت مدیریتی	OWNSTR	۷۳۶	۰/۶۳	۰/۷۲	۰/۲۶	۰/۰۰	۱/۰۰
استقلال هیات مدیره	BIRDIN	۷۳۶	۰/۶۶	۰/۶۰	۰/۱۸	۰/۰۰	۱/۰۰
سهامداران عمده	CONC	۷۳۶	۰/۷۳	۰/۷۹	۰/۲۰	۰/۰۵	۱/۰۰
اندازه شرکت	SIZE	۷۳۶	۵/۹۷	۵/۹۴	۰/۶۴	۴/۳۵	۸/۲۸
فرصت رشد	MTB	۷۳۶	۷/۲۰	۴/۷۸	۶/۵۶	۰/۴۰	۴۵/۹۸
بازده دارایی‌ها	ROA	۷۳۶	۰/۱۰	۰/۰۸	۰/۱۴	-۰/۷۸	۰/۷۰

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۳: شاخص‌های توصیفی - متغیرهای کیفی پژوهش

متغیر	علامت اختصاری	مشاهدات	جواب	فراوانی	درصد فراوانی
کیفیت موسسه حسابرسی	AUDQ	۷۳۶	بلی (۱)	۱۹۳	۰/۲۷
			خیر (۰)	۵۴۳	۰/۷۳
تخصص حسابرس - درآمد	AUDSPCIAL-S	۷۳۶	بلی (۱)	۱۸۹	۰/۲۶
			خیر (۰)	۵۴۷	۰/۷۴
تخصص حسابرس - دارایی‌ها	AUDSPCIAL-A	۷۳۶	بلی (۱)	۳۶۲	۰/۴۹
			خیر (۰)	۳۷۴	۰/۵۱
اظهاری نظر حسابرس	OPIN	۷۳۶	بلی (۱)	۴۹۴	۰/۶۸
			خیر (۰)	۲۴۲	۰/۳۲

منبع: یافته‌های پژوهش

۳-۷- جدول همبستگی بین متغیرها

یکی از مشکلاتی که در تحلیل‌های رگرسیونی بروز می‌کند مسئله هم خطی شدید بین متغیرهای مستقل در مدل‌های رگرسیونی است بسیاری از محققان اتفاق نظر دارند که برای مسئله هم خطی راه حلی وجود ندارد و تنها راه اطمینان از نبود هم خطی شدید بین متغیرهای توضیحی بررسی

ضرایب همبستگی پیرسون هستند (گجراتی و پورتر، ۲۰۰۹).

برای بررسی روابط میان متغیرها، نوع رابطه (مستقیم یا معکوس) و میزان رابطه، از ضریب همبستگی استفاده می‌شود. ضریب همبستگی همواره بین ۱ و -۱ است. در صورت فقدان رابطه بین دو متغیر یعنی دو متغیر مستقل از هم هستند، میزان آن صفر خواهد بود و هر چه قدر مطلق عدد به دست آمده بزرگ‌تر باشد نشانگر همبستگی بالا بین دو متغیر و علامت‌های مثبت و منفی نیز جهت رابطه را نشان می‌دهند. همبستگی بالا بین متغیرهای مستقل باعث ایجاد مشکل هم خطی می‌شود. گجراتی (۲۰۰۴) پیشنهاد می‌کند که اگر همبستگی بین متغیرهای مستقل بیشتر از ۰٫۸۰ باشد، مساله هم خطی یک مشکل جدی است و باید بررسی بیشتری صورت گیرد. مهم‌ترین فرض آزمون همبستگی پیرسون، فرض نرمال بودن توزیع متغیرها می‌باشد. هر گاه توزیع متغیرها نرمال نباشد و رابطه آن‌ها خطی نباشد، بهتر است از آزمون همبستگی اسپرمن استفاده شود. نتایج آزمون همبستگی پیرسون در جدول (۴) نشان داده شده است.

جدول ۴: نتایج آزمون همبستگی پیرسون

متغیر	SPEC-S	SPEC-A	AUDQ	FEES	ART	INSOWN	OWNSTR	BIRDIN	CONC
تخصیص حسابرس - درآمد	۱								
تخصیص حسابرس - دارایی‌ها	۰/۵۷	۱							
کیفیت موسسه حسابرسی	۰/۳۸	۰/۳۰	۱						
لگاریتم حق الزحمه حسابرسی	۰/۲۹	۰/۲۹	۰/۳۱	۱					
تأخیر در گزارش حسابرسی	۰/۲۹	۰/۳۰	۰/۳۱	۰/۲۹	۱				
سهامداران نهادی	۰/۰۵	۰/۱۰	۰/۱۱	۰/۰۸	۰/۰۸	۱			
مالکیت مدیریتی	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۱۳	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۳۲	۱		
استقلال هیات مدیره	-۰/۱۱	۰/۰۰	-۰/۱۲	-۰/۱۳	۰/۱۳	-۰/۰۳	۰/۰۰	۱	
سهامداران عمده	۰/۰۰	۰/۰۳	۰/۰۸	۰/۰۱	۰/۰۲	۰/۲۸	۰/۲۴	-۰/۰۷	۱

منبع: یافته‌های پژوهش

۷-۴- انتخاب الگوی مناسب برای مدل رگرسیون - آزمون F

برای انتخاب از میان طرح پانل یا رگرسیون تجمیع شده از آزمون F (چاو) استفاده می‌کنیم. به طوری که اگر سطح معناداری آزمون F بیشتر از ۵ درصد باشد رگرسیون تجمیع شده و در صورتی که سطح معناداری آزمون F کمتر از ۵ درصد باشد پانل انتخاب می‌شود. برای انتخاب از میان

روش‌های پانل نیز از آزمون هاسمن استفاده می‌کنیم. در صورتی که سطح معناداری آزمون هاسمن بیشتر از ۵ درصد باشد مدل اثرات تصادفی و در صورتی که سطح معناداری آزمون هاسمن کمتر از ۵ درصد باشد مدل اثرات ثابت انتخاب می‌شود. نتایج آزمون F انجام شده در ارتباط با مدل‌های تحقیق در جدول ۵ ارائه شده است. لازم به ذکر است چون نحوه اندازه‌گیری متغیر کیفیت حسابرسی صفر و یک می‌باشد بنابراین مدل‌های ۱ و ۵ براساس رگرسیون لجستیک به دست می‌آید.

جدول ۵: خلاصه نتایج آزمون F لیمر و هاسمن برای تخمین مدل‌ها

نتایج آزمون هاسمن			نتایج آزمون اف لیمر			فرضیه
نتیجه	سطح معناداری	آماره	نتیجه	سطح معناداری	آماره	
اثرات ثابت	۰/۰۰۱	۲۲/۲۵	الگوی پانل	۰/۰۰	۱۲/۹۳	فرضیه ۱۳
اثرات ثابت	۰/۰۰	۵۲/۵۳	الگوی پانل	۰/۰۰	۱۳/۰۷	فرضیه ۱۴
اثرات ثابت	۰/۰۰۳	۸۹/۵۹	الگوی پانل	۰/۰۰	۱۲/۹۹	فرضیه ۱۵
اثرات ثابت	۰/۰۰۲	۹۰/۹۸	الگوی پانل	۰/۰۰	۱۳/۲۱	فرضیه ۱۶
اثرات ثابت	۰/۰۱	۸۷/۸۶	الگوی پانل	۰/۰۰	۱۲/۶۸	فرضیه ۱۷
اثرات ثابت	۰/۰۰۵	۵۰/۵۲	الگوی پانل	۰/۰۰	۱۲/۸۲	فرضیه ۱۸
اثرات ثابت	۰/۰۱	۸۷/۹۶	الگوی پانل	۰/۰۰	۱۲/۷۵	فرضیه ۱۹
اثرات ثابت	۰/۰۰۵	۸۹/۲۵	الگوی پانل	۰/۰۰	۱۲/۹۶	فرضیه ۲۰

منبع: یافته‌های پژوهش

۵-۷- تخمین مدل‌ها و بررسی فرضیه‌های تحقیق

۷-۵-۱- نتایج حاصل از بررسی تأثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر تخصص حسابرس در

صنعت براساس درآمد فروش:

جدول (۶). بررسی تأثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر تخصص حسابرس در صنعت براساس درآمد فروش

فرضیه‌ها	فرضیه اول		فرضیه دوم		فرضیه سوم		فرضیه چهارم	
	COEF	Prob	COEF	Prob	COEF	Prob	COEF	Prob
ضریب / سطح معناداری								
عرض از مبدأ	۴/۴۰	۰/۰۰	-۴/۸۲	۰/۰۰	-۳/۸۹	۰/۰۰	۴/۶۶-	۰/۰۰
سهامداران نهادی	۰/۰۹	۰/۵۷	-	-	-	-	-	-
مالکیت مدیریتی	-	-	۰/۵۲	*۰/۰۱	-	-	-	-
استقلال هیات مدیره	-	-	-	-	-۰/۶۶	*۰/۰۲	-	-
سهامداران عمده	-	-	-	-	-	-	۰/۲۹	۰/۲۶
اندازه شرکت	۰/۶۱	۰/۰۰	۰/۶۴	۰/۰۰	۰/۶۱	۰/۰۰	۰/۶۳	۰/۰۰
فرصت رشد	۰/۰۰	۰/۷۲	۰/۰۰	۰/۷۵	۰/۰۰	۰/۸۲	۰/۰۰	۰/۶۹
اظهاری نظر حسابرس	-۰/۰۶	۰/۵۵	-۰/۱۱	۰/۳۳	-۰/۰۶	۰/۵۸	-۰/۰۷	۰/۵۲
بازده دارایی‌ها	-۰/۱۹	۰/۶۱	-۰/۱۵	۰/۶۸	-۰/۰۵	۰/۸۸	-۰/۲۰	۰/۶۰
آماره F	۰/۶۶		۷۲/۵۶		۷۱/۰۲		۶۷/۲۵	
سطح معناداری آماره F	۰/۰۰		۰/۰۰		۰/۰۰		۰/۰۰	
ضریب تعیین	۰/۰۸		۰/۰۹		۰/۰۸		۰/۰۸	
میانگین متغیر وابسته	۰/۲۵							

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج تجزیه و تحلیل مدل رگرسیون خطی فرضیه‌های اول، دوم و سوم پژوهش به شرح جدول (۶) است. برای بررسی معناداری کل مدل از آماره F استفاده می‌شود. با توجه به احتمال آماره F محاسبه شده هر چهار فرضیه در جدول (۶)، کمتر از ۵ درصد (۰/۰۰) می‌باشد، بنابراین معناداری مدل به تأیید می‌رسد و مشخص می‌شود حداقل یکی از ضرایب مدل رگرسیونی مخالف صفر است. برای بررسی برقرار بودن فرض عدم خودهمبستگی در نتایج معادله رگرسیونی، از آزمون دوربین واتسون استفاده شده است. با توجه به این که مقدار آماره دوربین واتسون در هر چهار فرضیه فوق بین اعداد ۱/۵ تا ۲/۵ هست، می‌توان گفت بین باقی مانده‌ها خودهمبستگی نوع اول وجود ندارد. مقدار ضریب تعیین در نتایج برآورد شده مدل رگرسیونی فرضیه پژوهش نشان دهنده آن است که چند درصد رفتار متغیر وابسته توسط متغیرهای

مستقل و کنترلی توضیح داده می‌شود. در جدول (۶) به بررسی تأثیر ساز و کارهای راهبردی شرکتی بر تخصص حسابرسی در صنعت براساس درآمد فروش پرداخته می‌شود بطوریکه نتایج جدول و تأثیر آن در ستون‌های ۱ تا ۴ جدول بشرح زیر می‌باشد:

در بررسی معنی‌داری ضرایب با توجه به نتایج ارائه شده در جدول (۶) از آن جایی که احتمال آماره t برای ضریب متغیر مستقل در فرضیه‌های اول و چهارم بزرگ‌تر از ۵ درصد (۰/۵۷ و ۰/۲۶) می‌باشد در نتیجه وجود تأثیر معنی‌دار سهامداران نهادی و سهامداران عمده بر تخصص حسابرسی در صنعت در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد تأیید قرار نمی‌گیرد و هر دو فرضیه اول و چهارم پژوهش رد می‌گردد. همچنین با توجه به ضریب فرضیه دوم و سوم (۰/۰۱ و ۰/۰۲)، که کمتر از ۵ درصد می‌باشند، مالکیت مدیریتی تأثیر مثبت و معنادار و سهامداران عمده تأثیر منفی داشته بنابراین فرضیه‌های مذکور پژوهش تأیید می‌گردد.

۲-۵-۷- نتایج حاصل از بررسی تأثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر تخصص حسابرسی در صنعت براساس ارزش دفتری:

جدول (۷). بررسی تأثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر تخصص حسابرسی در صنعت براساس ارزش دفتری

فرضیه‌ها	فرضیه پنجم		فرضیه ششم		فرضیه هفتم		فرضیه هشتم	
	COEF	Prob	COEF	Prob	COEF	Prob	COEF	Prob
ضریب / سطح معناداری								
عرض از مبدأ	-۷/۸۲	۰/۰۰	-۸/۱۶	۰/۰۰	-۸/۲۰	۰/۰۰	۸/-۰۵	۰/۰۰
سهامداران نهادی	۰/۰۶	۰/۶۷	-	-	-	-	-	-
مالکیت مدیریتی	-	-	۰/۵۱	۰**/۰۰	-	-	-	-
استقلال هیات مدیره	-	-	-	-	۰/۴۰	۰/۱۶	-	-
سهامداران عمده	-	-	-	-	-	-	۰/۳۴	۰/۱۷
اندازه شرکت	۱/۲۷	۰/۰۰	۱/۲۹	۰/۰۰	۱/۳۰	۰/۰۰	۱/۲۸	۰/۰۰
فرصت رشد	۰/۰۰	۰/۸۰	۰/۰۰	۰/۸۲	۰/۰۰	۰/۸۸	۰/۰۰	۰/۸۲
اظهارنظر حسابرسی	۰/۱۳	۰/۲۵	۰/۰۸	۰/۴۷	۰/۱۴	۰/۲۱	۰/۱۲	۰/۲۸
بازده دارایی‌ها	۰/۶۷	۰/۰۸	-۰/۶۸	۰/۰۷	۰/۶۲	۰/۱۰	۰/۶۵	۰/۰۹
آماره F	۱۹۶/۷۱		۲۰۳/۵۳		۱۹۸/۴۴		۱۹۸/۴۰	
سطح معناداری آماره F	۰/۰۰		۰/۰۰		۰/۰۰		۰/۰۰	
ضریب تعیین	۰/۱۹		۰/۲۰		۰/۱۹		۰/۱۹	
میانگین متغیر وابسته	۰/۴۹							

در بررسی معنی‌داری ضرایب با توجه به نتایج ارائه شده در جدول (۷) از آن جایی که احتمال آماره t برای ضریب متغیر مستقل در ستون‌های ۱ و ۳ و ۴ بزرگ‌تر از ۵ درصد (۰/۶۷، ۰/۱۶ و ۰/۱۷) می‌باشد در نتیجه وجود تأثیر معنی‌دار سهامداران نهادی، استقلال هیئت مدیره و سهامداران عمده بر تخصص حسابرسان در صنعت در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد تأیید قرار نمی‌گیرد و هر سه فرضیه اول، سوم و چهارم پژوهش رد می‌گردد. در بررسی مکانیزم‌های راهبری شرکتی بر روی تلاش حسابرسی مشخص شده است که مالکیت مدیریتی تأثیر معناداری و مثبتی بر تلاش حسابرسان داشته است.

۷-۳-۵-۷ نتایج حاصل از بررسی تأثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر کیفیت موسسه حسابرسی:

جدول (۸). بررسی تأثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر کیفیت موسسه حسابرسی

فرضیه‌ها	فرضیه نهم		فرضیه دهم		فرضیه یازدهم		فرضیه دوازدهم	
	COEF	Prob	COEF	Prob	COEF	Prob	COEF	Prob
عرض از مبدأ	-۳/۹۹	۰/۰۰	-۴/۹۰	۰/۰۰	-۳/۳۲	۰/۰۰	۳/-۳۲	۰/۰۰
سهامداران نهادی	۰/۳۵	۰**/۰۲	-	-	-	-	-	-
مالکیت مدیریتی	-	-	۱/۰۴	۰**/۰۰	-	-	-	-
استقلال هیات مدیره	-	-	-	-	۰/-۸۱	۰**/۰۱	-	-
سهامداران عمده	-	-	-	-	-	-	۰/-۸۱	۰**/۰۰
اندازه شرکت	۰/۵۰	۰/۰۰	۰/۵۷	۰/۰۰	۰/۵۰	۰/۰۰	۰/۵۰	۰/۰۰
فرصت رشد	۰/۰۲	۰/۰۱	۰/۰۲	۰/۰۰	۰/۰۲	۰/۰۱	۰/۰۲	۰/۰۰
اظهاری نظر حسابرسان	-۸/۲۶	۰/۹۹	-۰/۰۶	۰/۵۹	۰/۰۲	۰/۸۰	۰/۰۳	۰/۸۰
بازده دارایی‌ها	۰/-۲۶	۰/۴۸	-۰/۱۷	۰/۶۴	۰/-۰۵	۰/۸۹	۰/-۰۵	۰/۸۹
آماره F	۶۰/۸۶		۷۹/۷۴		۶۳/۶۳		۶۳/۶۳	
سطح معناداری آماره F	۰/۰۰		۰/۰۰		۰/۰۰		۰/۰۰	
ضریب تعیین	۰/۰۷		۰/۰۹		۰/۰۷		۰/۰۷	
میانگین متغیر وابسته	۰/۲۶							

منبع: یافته‌های پژوهش

در بررسی معنی‌داری ضرایب با توجه به نتایج ارائه شده در جدول (۸) از آن جایی که احتمال آماره t برای ضریب متغیر مستقل در هر ۴ ستون کمتر از ۵ درصد می‌باشد در نتیجه وجود تأثیر معنی‌دار سهامداران نهادی، استقلال هیئت مدیره، مالکیت مدیریتی و سهامداران عمده بر کیفیت حسابرسی در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد تأیید قرار می‌گیرد و هر ۴ فرضیه پژوهش تأیید می‌گردد. فرضیه‌های اول و دوم تأثیر مثبت و معنادار داشته و فرضیه دوم و سوم پژوهش تأثیر منفی دارد. و در نتیجه می‌توان گفت ساز و کارهای حاکمیت شرکتی بر کیفیت موسسه حسابرسی تأثیر دارند.

۷-۵-۴- نتایج حاصل از بررسی تأثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر حق الزحمه حسابرسی:

جدول (۹). بررسی تأثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر حق الزحمه حسابرسی

فرضیه‌ها	فرضیه سیزدهم		فرضیه چهاردهم		فرضیه پانزدهم		فرضیه شانزدهم	
	COEF	Prob	COEF	Prob	COEF	Prob	COEF	Prob
ضریب / سطح معناداری								
عرض از مبدأ	۱/۱۲	۰/۰۰	۱/۱۱	۰/۰۰	۱/۱۳	۰/۰۰	۱/۱۱	۰/۰۰
سهامداران نهادی	۰/۰۰	۰/۲۹	-	-	-	-	-	-
مالکیت مدیریتی	-	-	۰/۰۱	۰*/۰۱	-	-	-	-
استقلال هیات مدیره	-	-	-	-	۰/-۰۲	۰*/۰۱	-	-
سهامداران عمده	-	-	-	-	-	-	۰/-۰۱	۰*/۰۲
اندازه شرکت	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۲	۰/۰۰	۰/۰۲	۰/۰۰	۰/۰۲	۰/۰۰
فرصت رشد	۰/۰۰	۰/۴۰	۰/۰۰	۰/۳۹	۰/۰۰	۰/۳۷	۰/۰۰	۰/۳۸
اظهاری نظر حسابرسی	-۰/۰۰۱	۰/۶۹	۰/۰۰	۰/۴۷	-۰/۰۰۱	۰/۷۶	-۰/۰۰۱	۰/۶۵
بازده دارایی‌ها	۰/-۰۰۱	۰/۹۴	۰/۰۰۱	۰/۹۰	۰/۰۰۳	۰/۷۱	-۰/۰۰۱	۰/۹۲
آماره F	۲۹/۵۱		۳۰/۲۶		۳۰/۱۴		۳۰/۰۷	
سطح معناداری آماره F	۰/۰۰		۰/۰۰		۰/۰۰		۰/۰۰	
ضریب تعیین	۰/۳۲		۰/۳۳		۰/۳۳		۰/۳۳	
دوربین واتسون	۱/۸۱		۱/۷۹		۱/۸۴		۱/۸۰	

منبع: یافته‌های پژوهش

در بررسی معنی‌داری ضرایب با توجه به نتایج ارائه شده در جدول (۹) از آن جایی که احتمال آماره t برای ضریب متغیر مستقل در فرضیه سهامداران نهادی و بزرگ‌تر از ۵ درصد (۰/۲۹) می‌باشد در نتیجه وجود تأثیر معنی‌دار سهامداران نهادی بر حق الزحمه حسابرسی در سطح اطمینان ۹۵ درصد

مورد تأیید قرار نمی‌گیرد و فرضیه اول پژوهش رد می‌گردد. ولی در ستون‌های ۲ تا ۴ فرضیه‌های مالکیت مدیریتی، استقلال هیئت مدیره و سهامداران عمده بر تلاش حسابرسی تأثیر مثبت و معنادار دارند.

۷-۵-۵- نتایج حاصل از بررسی تأثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر بموقع بودن گزارش حسابرسی:

جدول (۱۰). بررسی تأثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر بموقع بودن گزارش حسابرسی

فرضیه‌ها	فرضیه سیزدهم		فرضیه چهاردهم		فرضیه پانزدهم		فرضیه شانزدهم	
	COEF	Prob	COEF	Prob	COEF	Prob	COEF	Prob
ضریب / سطح معناداری								
عرض از مبدأ	۱/۲۲	۰/۰۰	۱/۲۰	۰/۰۰	۱/۲۷	۰/۰۰	۱/۱۹	۰/۰۰
سهامداران نهادی	۰/۰۱	۰/۲۹	-	-	-	-	-	-
مالکیت مدیریتی	-	-	۰/۰۴	۰*۰/۰۱	-	-	-	-
استقلال هیات مدیره	-	-	-	-	۰/-۰۰۵	۰*۰/۰۱	-	-
سهامداران عمده	-	-	-	-	-	-	۰/۰۴	۰*۰/۰۲
اندازه شرکت	۰/۰۸	۰/۰۰	۰/۰۷	۰/۰۰	۰/۰۷	۰/۰۰	۰/۰۷	۰/۰۰
فرصت رشد	۰/۰۰	۰/۴۳	۰/۰۰	۰/۴۲	۰/۰۰	۰/۴۱	۰/۰۰	۰/۴۱
اظهارنظر حسابرس	-۰/۰۰۴	۰/۶۳	۰/-۰۰۶	۰/۴۳	-۰/۰۰۳	۰/۶۹	۰/-۰۰۴	۰/۵۹
بازده دارایی‌ها	۰/-۰۰۲	۰/۹۵	۰/۰۰۳	۰/۸۹	۰/۰۱	۰/۷۰	۰/-۰۰۲	۰/۹۴
آماره F	۲۹/۹۴		۳۰/۶۹		۳۰/۶۱		۳۰/۵۳	
سطح معناداری آماره F	۰/۰۰		۰/۰۰		۰/۰۰		۰/۰۰	
ضریب تعیین	۰/۳۳		۰/۳۴		۰/۳۴		۰/۳۳	
دوربین واتسون	۱/۸۱		۱/۸۰		۱/۸۶		۱/۸۰	

در بررسی معنی‌داری ضرایب با توجه به نتایج ارائه شده در جدول (۱۰) از آن جایی که احتمال آماره t برای ضریب متغیر مستقل در ستون ۱ بزرگ‌تر از ۵ درصد (۰/۲۹) می‌باشد در نتیجه وجود تأثیر معنی‌دار سهامداران نهادی بر بموقع بودن گزارش حسابرسی در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد تأیید قرار نمی‌گیرد و فرضیه اول پژوهش رد می‌گردد. در نتیجه در بررسی تأثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر بموقع بودن گزارش حسابرسی فرضیه‌های مالکیت مدیریتی، استقلال هیئت مدیره و سهامداران نهادی مثبت و معنادار بوده و تأیید می‌گردد.

۸- بحث و نتیجه گیری و پیشنهادات

در پی رسوایی‌های مالی اوایل هزاره جدید و بحران مالی جهانی اخیر، موضوع راهبری شرکتی و هدایت و کنترل شرکت‌ها بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است. بررسی مقالات و انتشارات محافل علمی و حرفه‌ای و دانشگاه‌ها نشان می‌دهد که کمتر موضوعی می‌توان یافت که به اندازه راهبری شرکتی مورد توجه و عنایت صاحب‌نظران و پژوهشگران بوده باشد. فروپاشی شرکت‌های بزرگ از قبیل انرون، وردکام، سیسکو، لئو سنت، گلوبال گروسینگ، سان یم، تیکو، زیراکس و... که موجب زیان بسیاری از سرمایه‌گذاران و ذینفعان شده و ناشی از سیستم‌های ضعیف راهبری شرکتی بود، موجب تاکید بیشتر بر ضرورت ارتقا و اصلاح سیستم راهبری شرکتی در سطح بین‌المللی شده است (حساس یگانه، ۱۳۹۵). در این پژوهش به بررسی ساز و کارهای راهبری شرکتی بر تلاش حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته شده است. برای انجام این پژوهش تعداد ۹۲ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۸ ساله (۱۳۸۸-۱۳۹۵) بررسی شده است. همچنین برای آزمون فرضیه‌های پژوهش تکنیک‌های آماری رگرسیون داده‌های تابلویی به روش پنل (اثرات ثابت و تصادفی) و حداقل مربعات تجمیع شده و رگرسیون لجستیک استفاده شد. به طور کلی نتایج حاکی از آن است که از بین مکانیزم‌های راهبری شرکتی متغیر مالکیت مدیریتی، سهامداران عمده و استقلال هیئت مدیره تأثیر مثبت و معنادار بر تلاش حسابرسی دارد. و در نهایت فرضیه اصلی؛ مکانیزم‌های راهبری شرکتی بر تلاش حسابرسی تأثیر دارند تأیید می‌گردد. این یافته با نتایج برادران حسن زاده و همکاران (۱۳۹۳)، آلوس (۲۰۱۲) و فروغی و فولادی (۲۰۱۱) و محمدآزادی و یارمحمدی (۱۳۹۴) منطبق می‌باشد و با نتایج خدادادی و همکاران (۱۳۹۲) و ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۳) در تطابق نمی‌باشد.

با توجه به نتایج پژوهش می‌توان پیشنهادات زیر را ارائه داد:

سرمایه‌گذاران خواهان اطلاعاتی هستند که به آن‌ها در جهت انجام یک سرمایه‌گذاری موفق یاری رساند. مبنای تصمیم‌گیری موفق، وجود اطلاعات قابل اتکاء است. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی تأثیر شاخصه‌های دیگر حاکمیت شرکتی از قبیل اندازه هیات مدیره، سن هیات مدیره، مدت تصدی در هیات مدیره، تعداد جلسات هیات مدیره، درصد مالکیت مدیران موظف هیات مدیره با تلاش حسابرسی بررسی گردد. توجه نهادهای قانون‌گذار از جمله سازمان بورس اوراق بهادار تهران، سازمان حسابرسی، جامعه حسابداران رسمی ایران و ... به روابط بین راهبری شرکتی و تلاش حسابرسی. به سازمان بورس پیشنهاد می‌شود با توجه به فرضیه‌های تحقیق و نتایج به دست آمده، توصیه‌های زیر را می‌توان ارائه نمود: استفاده از سازمان حسابرسی به عنوان یک موسسه بزرگ حسابرسی برای تعیین کیفیت حسابرسی، مشابه تحقیق‌های خارجی، صحیح به نظر نمی‌رسد. بنابراین، برای فراهم نمودن زمینه ارزیابی اثربخشی حسابرسی پیشنهاد می‌شود نسبت به ارائه نتایج کمی کنترل کیفی موسسه‌های حسابرسی و نیز رده بندی رسمی آن‌ها اقدامات الزم به عمل آید، زیرا تنها طبقه بندی کیفی، کافی نیست. با توجه به نتایج تحقیق، بزرگی موسسه حسابرسی، تخصص حسابررس در صنعت و ... در مؤسسات حسابرسی، موجب ارائه خدمات با کیفیت می‌شود،

لذا پیشنهاد می‌شود شرکت‌ها برای انجام خدمات تخصصی به موسساتی مراجعه کنند که حداقل یکی از این سه ویژگی را داشته باشند. با توجه به یافته‌های این تحقیق به فعالان بازار سرمایه، تصمیم گیرندگان، تحلیل گران مالی و سرمایه گذاران بالقوه و بالفعل بورس اوراق بهادار پیشنهاد می‌گردد در تحلیل طرح‌های سرمایه گذاری در دارایی‌های مالی و اوراق بهادار به تاثیرات ساز و کارهای راهبری شرکتی بر تلاش حسابرس که در این تحقیق بدان اشاره شد، توجه ویژه مبذول داشته باشند.

برخی از موضوعات مهمی که در تحقیقات آتی می‌توانند بررسی شوند، به شرح زیر است:

(۱) - این تحقیق کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را مورد بررسی قرار داده است، لذا برای تحقیقات آتی پیشنهاد می‌شود که موضوع را در صنعت خاص مورد بررسی قرار دهند.

(۲) در تحقیق حاضر ارتباط چهار جنبه از حاکمیت شرکتی شامل سهامداران عمده، مالکیت مدیریتی، مالکیت سهامداران نهادی و استقلال هیات مدیره در شرکت بعنوان متغیر مستقل مورد بررسی قرار گرفت. لذا پیشنهاد می‌شود که در تحقیقات بعدی تأثیر جنبه‌های دیگر حاکمیت شرکتی از جمله اندازه شرکت، اندازه حسابرس، نفوذ مدیرعامل و... در شرکت‌ها، صنایع تولیدی و... بر تلاش حسابرسی مورد بررسی قرار گیرد.

(۳) به منظور دستیابی به نتایج جامع تر، پیشنهاد می‌شود تا تحقیق حاضر در سال‌های آتی با در نظر گرفتن محدوده زمانی گسترده تری صورت پذیرد چرا که این امر موجب افزایش تعداد مشاهدات و اعتبار بیشتر نتایج به دست آمده خواهد شد.

(۴) تأثیر تجدید ارائه صورت‌های مالی بر کیفیت حسابرسی.

(۵) در این پژوهش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بررسی شدند، بنابراین پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی این موضوع در شرکت‌های فرا بورس نیز بررسی گردد.

□ فهرست منابع

- ۱- اعتمادی، حسین؛ شفاخیری، نصیبه. (۱۳۹۰). تأثیر جریان‌های نقد آزاد بر مدیریت سود و نقش کمیته حسابرسی در آن. فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مالی، سال ۳، شماره ۱۰.
- ۲- امیرآزاد، میر حافظ؛ زینالی، مهدی؛ شاهی، رضا. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر مکانیزم‌های راهبری شرکتی برگزینش اظهار نظر حسابرس، دانش حسابرسی، سال ۱۴، شماره ۵۷، صص ۸۸-۶۵
- ۳- برادران حسن زاده، رسول؛ پاک مرام، عسگر؛ حسین بابایی، قادر؛ فریادی بناب، علی. (۱۳۹۵). تأثیر برخی سازوکارهای راهبری شرکتی بر محتوای گزارش حسابرسان، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۲۳، شماره ۲، صص ۱۷۲-۱۵۵
- ۴- برادران حسن زاده، رسول؛ پاک مرام، عسگر؛ حسین بابایی، قادر؛ فریادی بناب، علی. (۱۳۹۵). تأثیر برخی سازوکارهای راهبری شرکتی بر محتوای گزارش حسابرسان، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۲۳، شماره ۲، صص ۱۷۲-۱۵۵

- ۵- پزشکیان، سید علیرضا؛ ازان اخاری، سید مهدی حسینی (۱۳۹۶). بررسی رابطه مدت تصدی حسابرس با کیفیت حسابرسی، دانش حسابرسی، سال ۱۷، شماره ۶۷ صص ۲۳۵-۲۶۴
- ۶- پزشکیان، سید علیرضا؛ حسینی ازان اخاری، سید مهدی. (۱۳۹۶). بررسی رابطه مدت تصدی حسابرس حاجی‌ها، زهره؛ قادری، صلاح‌الدین. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر فرصت‌های سرمایه‌گذاری بر تأخیر در گزارش حسابرسی، مجله علمی پژوهشی دانش حسابداری مالی، دوره ۳، شماره ۲، صص ۱۰۷-۹۷
- ۸- حساس یگانه، یحیی. (۱۳۸۵). راهبری شرکتی در ایران، مجله حسابرس، شماره ۳۲، صص ۳۹-۳۲.
- ۹- حساس یگانه، یحیی. (۱۳۹۵). تأثیر سازو کارهای راهبری شرکتی بر کیفیت حسابرسی و مدیریت سود واقعی، پژوهش‌های تجربی حسابداری، دوره ۵، شماره ۴، صص ۲۳-۴۵
- ۱۰- خدادادی، ولی؛ قلمبر، محمدحسین؛ چراغی نیا، علی. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر سیاست تقسیم سود بر رابطه بین کیفیت سود و حق‌الزحمه حسابرسی، دانش حسابداری مالی، دوره ۳، شماره ۱، صص ۱۱۱-۱۳۳
- ۱۱- دارابی، رؤیا؛ چناری بوکت، حسن؛ محمودی خاتمی، مرجان. (۱۳۹۵). تأثیر تخصص در صنعت، دوره تصدی حسابرسی و استقلال حسابرس بر ریزش قیمت سهام، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۸، شماره ۳۲، صص ۱۱۹-۱۳۷
- ۱۲- درخشی، رضا، بادآور نهنندی، یونس؛ برادران حسن زاده، رسول. (۱۳۹۵). تأثیر ساختار مالکیت و ساختار مالی بر حق‌الزحمه حسابرسی، دانش حسابرسی، سال ۱۵، شماره ۶۰، صص ۹۳-۱۱۳
- ۱۳- دیانتی دلیلی، زهرا؛ بیاتی، مرتضی. (۱۳۹۴). رابطه رقابت بازار محصول و حق‌الزحمه حسابرس مستقل، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۷، شماره ۲۷، صص ۲۳-۳۸
- ۱۴- سجادی، سید حسین؛ حاجی زاده، سعید؛ قربانی، رامین. (۱۳۹۱). تأثیر سازو کارهای نظام راهبری شرکتی بر تأخیر در زمان ارائه گزارش حسابرسی. فصلنامه نظریه‌های نوین حسابداری، سال ۲، شماره ۴، صص ۲۸-۵.
- ۱۵- صالحی، مهدی؛ اورادی، جواد؛ سالاری فورگ، زینب. (۱۳۹۵). تأثیر وجود کمیته حسابرسی و ویژگی‌های آن بر تأخیر گزارش حسابرسی، مجله دانش حسابداری، سال هفتم، شماره ۲۶، صص ۸۳-۵۹
- ۱۶- عرب صالحی مهدی، جواد کاظمی و مهرداد ذوالفعلی زاده. (تابستان). ۱۳۹۰ بررسی رفتارهای کاهنده کیفیت حسابرسی از دیدگاه قرارداد روانی و تعهدات عاطفی سازمانی. مجله دانش حسابداری، سال دوم، شماره ۵ صفحات ۱۲۷-۱۴۷.
- ۱۷- غریب، حجت؛ متقی، علی اصغر؛ قوی پنجه، رامین. (۱۳۹۶). تأثیر مکانیزم‌های راهبری شرکتی بر روی واکنش سرمایه‌گذاران، پژوهش حسابداری، دوره ۶، شماره ۴، صص ۱۳۹-۱۶۵
- ۱۸- کر، عزیزاله؛ گرگز، منصور. (۱۳۹۴). بررسی ارتباط بین قابلیت مقایسه حسابداری با پیامدهای تلاش حسابرس در شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران، چهارمین کنفرانس ملی مدیریت و اقتصاد پایدار با رویکرد استراتژیک، شیراز، شرکت پندار اندیش رهپو
- ۱۹- مشایخی، بیتا؛ حسن زاده، شادی؛ امینی، یاسین؛ منتی، وحید. (۱۳۹۵). تأثیر کیفیت حسابرسی داخلی بر حق‌الزحمه حسابرسی مستقل، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۸، شماره ۳۱، صص ۴۱-۵۶
- ۲۰- نیک بخت، محمدرضا و محسن تنانی. (۱۳۸۹). آزمون عوامل مؤثر بر حق‌الزحمه حسابرسی صورت‌های مالی، پژوهش‌های حسابداری مالی، شماره ۴، صص ۱۱۱-۱۳۲.

1. Al-Ajmi, J. (2008). Audit and reporting delays: evidence from an emerging market. *Advances in Accounting*, Vol. 24, Issue. 2, pp. 217-226
2. Ali Shah, Syed Zulfiqar. Tariq Bhutta, Nousheen. (2014). Investors' Reaction to the Implementation of Corporate Governance Mechanisms, *Open Journal of Accounting*, pp.3-8
3. Apadore, K & Noor, M. M. (2013). Determinants of audit report lag and corporate governance in malaysia. *International Journal of Business and Management*, Vol. 8, No. 15, pp. 151-163.
4. Ayemere. Ibadin Lawrence, Elijah. Afensimi. (2015). Corporate Attributes and Audit Delay in Emerging Markets: Empirical Evidence from Nigeria. *International Journal of Business and Social Research*.5(3):1-10.
5. Balsam, S., Krishnan, J., Yang, J.S., (2001). Auditor industry specialization and the earnings response coefficient. Working paper, Temple University.
6. Balsam, S., Krishnan, J., Yang, J.S., (2003). Auditor industry specialization and earnings quality. *Auditing: A Journal of Practice and Theory* 22-2, 71-97.
7. Chen, C.J.P., Su, X. and Wu, X. (2010). "Auditor Changes Following a Big4 Merger with a Local Chinese Firm: A Case Study". *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 29 (1): 41-72.
8. Gharib, Hojjat; Masoud, Aminifar; Saeed, hamed; Hamed Aminifar(2014); Evaluating the impact of corporate governance laws and regulations on market participants' reactions; *AENSI Journals, Advances in Environmental Biology*
9. Griffin, A., and H. Lont & Yuan sun. (2009). Agency Problems and Audit fees: Further Tests of the Free Cash Flow Hypothesis, *Journal of Finance* Vol 1, pp: 1 35
10. Imran, K. & Farhan, W. (2016). Impact of Corporate Governance and Ownership Structure on Capital Structure. *International Journal of Management Sciences and Business Research*, 5(11), 119-133.
11. Jaggi, B., Tsui, J. (1999). Determinants of audit report lag: Further evidence from Hong Kong. *Accounting and Business Research*, 30(1), 17-35.
12. Jones, J.)1991(.Earnings management during import relief investigations. *Journal of Accounting Research* 29)Fall(: 193-228.
13. Kend M. (2008). Client industry audit expertise: towards a better understanding, *Pacific Accounting Review*, Vol 20, pp. 49-62.
14. Kenneth L. Bills, Debra C. Jeter and Sarah E. Stein. (2015) Auditor Industry Specialization and Evidence of Cost Efficiencies in Homogenous Industries. *The*

Accounting Review 90:5, 1721-1754.

15. Krishnan, G.V., (2003). Does Big-6 auditor industry experience constrain earnings management?, Accounting Horizons 17 (Supplement), 1-16.

16. Mayhew, B., and M.S. Wilkins. (2002). Audit firm industry specialization as a differentiation strategy: Evidence from fees charged for firms going public. Working Paper, University of Wisconsin – Madison and Texas A&M.

17. Mitra, S. Hossain, M. & Deis, D. (2007). The Empirical Relationship Between Ownership Characteristics and Audit Fees. Review of Quantitative Finance And Accounting, (28), 257-285.

18. Mohanti, R., 2004. impact of Corporate Governance on Audit quality. Journal of Accounting Literature.

19. Mouna, A. & Anis, J. (2013). Financial reporting delay and investors behavior: evidence from Tunisia. International Journal of Management and Business Research, Vol. 3, No. 1, pp. 57-67.

20. Moustafa, S. & Abd Elsalam, M. (2012). Corporate Governance Practices and Audit Quality: An Empirical Study of the Listed Companies in Egypt. World Academy of Science, Engineering and Technology, 71(1): 1292-1297.

21. Online publication date: 1-Nov-2011.

22. Pham Trung, Dao Mai, L. Brown Veena. (2014). Investment Opportunities and Audit Report Lags Initial Evidence. Accounting and Finance Research. 3(4):45-58.

23. Robin N. Romanus, John J. Maher, and Damon M. Fleming (2008) Auditor Industry Specialization, Auditor Changes, and Accounting Restatements. Accounting Horizons: December 2008, Vol. 22, No. 4, pp. 389-413.

24. Steven F. Cahan, Debra C. Jeter and Vic Naiker. (2011) Are All Industry Specialist Auditors the Same?. AUDITING: A Journal of Practice & Theory 30:4, 191-222.

25. Sun, J., Liu, G. (2013), "Auditor Industry Specialization, Board Governance, and Earnings Management", Managerial Auditing Journal, 28 (1), PP. 45-64.

26. Walker, M. (2003). Principal/agency theory when some agents are trustworthy. Accounting and Finance Working Paper, Manchester: Manchester Business School, Manchester University.

27. Zaka, V., (2006). Corporate governance and firm performance And audit quality. Journal of Financial Economics.